

**GREEN
DEAL**

013.
DUURZAME
ZORG

Green Deal

013 DUURZAME ZORG

Handvaten circulair aankopen in de zorgsector

Vlaamse
overheid

GREENDEALS.BE

COLOFON

Verantwoordelijke uitgever

Karine Moykens
Secretaris-generaal
Departement Zorg
Simon Bolivarlaan 17, 1000 Brussel
www.departementzorg.be

Samenstelling

Als facilitator van de Green Deal Duurzame Zorg ondersteunde het Departement Zorg de ontwikkeling van dit document.

Hoofdauteur: Alexandra Vandevyvere (Vlaanderen Circulair)

Kennis en inzichten uit het Lerend netwerk Circulair aankopen (LNCA) binnen de Green Deal Duurzame Zorg

Afbeelding cover

Adobe Stock

Depotnummer

D/2025/3241/491

Publicatiedatum

December 2025

INHOUD

Het circulair aankoopproces	5
Circulaire behoefte.....	5
Circulaire ambities	6
Dialogoog met de markt.....	7
Specificeren en gunnen	8
Gebruik en uitvoering.....	8
Einde gebruik	9
Evalueren.....	9
Valkuilen en fabels	10
Greenwashing door leveranciers.....	10
Een te eenzijdige focus op aankoopprijs	10
Bio-afbrekbare verpakkingen.....	11
Let op met DEHP in PVC-producten.....	11
Hulpbronnen.....	11

Deze leidraad is opgesteld in het kader van het Lerend netwerk Circulair aankopen (LNCA) binnen de Green Deal Duurzame Zorg, en wordt ter beschikking gesteld aan aankopers uit de brede zorg- en welzijnssector. Met dit document willen we concrete handvaten aanreiken om circulair aankopen te versterken en zo bij te dragen aan een duurzamere toekomst. Circulair aankopen zien we als een belangrijke hefboom om de ecologische voetafdruk van de sector te verkleinen, de levensduur van producten te verlengen en innovatie te stimuleren. Het is een gezamenlijke uitdaging die enkel kan slagen door kennisdeling, samenwerking en praktijkgerichte ondersteuning.

Voor bijkomende vragen of voorstellen tot aanvulling kan u terecht bij info@vlaanderen-circulair.be.

Het circulair aankoopproces

Circulariteit betekent dat we producten en materialen zo gebruiken dat ze zo lang mogelijk meegaan en zo weinig mogelijk afval veroorzaken. We herstellen, hergebruiken en recyclen, zodat grondstoffen en energie worden bespaard en de impact op het milieu kleiner wordt. Bij circulair aankopen kijkt een organisatie niet alleen naar prijs en kwaliteit, maar ook naar levensduur, herstel en hergebruik. De zogeheten [R-strategieën](#) geven daarbij praktische richtlijnen om zo circulair mogelijk te werken. Dat vraagt aankopers die verder denken dan de standaard en kiezen voor oplossingen die verspilling voorkomen en waarde behouden.

Heb je nog geen ervaring met circulair aankopen, laat je dan vooral inspireren door anderen. Op die manier geef je jezelf extra tijd om kennis op te doen over het thema en ben je zeker dat de markt klaar is voor jouw vraag. Circulariteit in al jouw aankopen mogelijk maken is uiteraard geen evidentie, als organisatie zal je hierin moeten groeien. Begin dus met de quick-wins en verscherp geleidelijk aan het ambitieniveau. Als je voor het eerst aan de slag gaat met circulair aankopen is het belangrijk om goed af te wegen welk pilootproject je kiest, de [Quick scan](#) is hiervoor een goed hulpmiddel.

De markt is voortdurend in beweging. Zorg ervoor dat langer lopende contracten ruimte laten voor innovatie, evalueer je voorgaande bestekken en reflecteer voortdurend op het aankoopproces. Het is belangrijk om voorgaande bestekken te evalueren en continu te reflecteren op het aankoopproces.

Circulaire behoefte

Circulair aankopen begint met het stellen van de juiste vragen. **Durf de aankoopbehoefte in vraag te stellen.** Doe dit aan de hand van vragen als: Wat is precies onze nood? Hebben we nog dezelfde hoeveelheid van het product nodig? Dienen we het product aan te kopen of zijn er nog andere opties? Kunnen we bestaande materialen hergebruiken? Moet er effectief iets aangekocht worden? Een goede inventaris van wat er aanwezig is, is nodig als je wil inzetten op hoogwaardig hergebruik en (intern) delen. Dit kan ook over verschillende afdelingen of locaties heen en zelfs tussen verschillende bedrijven. Maak interne diensten bewust van hun gewoonten, zoals het dagelijks leveren van medicatie, en onderzoek of minder frequente leveringen voldoende kunnen zijn. Ga met zorgverleners na waar minder verpakking kan, zoals linnen niet individueel laten inpakken. Wettelijke eisen blijven, maar kleine aanpassingen kunnen toch plastic besparen. Durf alles in vraag te stellen en zoek naar alternatieve oplossingen.

Circulaire ambities

Wat zijn jouw circulaire ambities? Het is niet altijd eenvoudig om te bepalen wat de circulaire ambities zijn van je organisatie of welke circulaire impact je kunt bereiken met een concreet aankoopproject. Om je hierbij te helpen werd de [circulaire ambitiekaart](#) ontwikkeld. Deze kaart zet alle circulaire doelstellingen op een rijtje, met de mogelijke aankoopstrategieën om ze te bereiken.

A 		B 		C 		D 		E 	
Totale hoeveelheid materialen reduceren		Niet-hernieuwbare virgin input reduceren		Gebruiksduur verlengen		Potentieel hergebruik van product of component maximaliseren		Potentieel hergebruik van materiaal maximaliseren – recycleerbaarheid	
A 1	Intern delen	B 1	Inzicht in aandeel recycled, biobased en virgin materialen	C 1	Garanties oprekken	D 1	Design for Disassembly	E 1	Design for recycling
A 2	Huren of peer to peer delen	B 2	Aandeel recycled content verhogen	C 2	Contractuele afspraken onderhoud en herstel	D 2	Modulair ontwerp	E 2	Inzicht in materialen
A 3	Hergebruik, refurbishing of upgraden	B 3	Aandeel biobased content verhogen	C 3	Upgradebare producten	D 3	Gestandaardiseerd ontwerp	E 3	Contractuele afspraken terugname en recyclage
A 4	Minimaal gebruik van materiaal in ontwerp			C 4	Ontwerpen voor lange levensduur	D 4	Inzicht in samenstelling en verbindingen	E 4	Verminderen van toxiciteit
A 5	Minder afval			C 5	Repareerbaarheid en onderhoudbaarheid	D 5	Contractuele afspraken terugname en hergebruik	E 5	Biologisch afbreekbaar/-composteerbaar
DOELSTELLINGEN EN STRATEGIEËN VOOR CIRCULAIRE AANKOPERS				C 6	Modulair/veranderingsgericht ontwerp	D 6	Circulaire verdienmodellen stimuleren	E 6	Circulaire verdienmodellen stimuleren
				C 7	Contractueel stimuleren van gebruiksduurverlenging				
				C 8	Advies over gebruiksoptimalisatie door leverancier				
 									

A. Totale hoeveelheid materialen reduceren

In de zorgsector kan de ecologische impact worden verkleind door middelen slimmer te gebruiken: infuuspompen en rolstoelen intern delen, dure apparaten huren of via peer-to-peer delen inzetten, en herbruikbaar incontinentiemateriaal toepassen. Daarnaast draagt het bij om te kiezen voor apparatuur met minder overbodige functies of onderdelen, herbruikbare verpakkingen bij leveringen te gebruiken, intern een kringloopmagazijn op te zetten ([voorbeeld ZAS](#)) en multifunctionele, eenvoudig te onderhouden toestellen aan te schaffen, waardoor afval vermindert en aankopen efficiënter worden benut. In plaats van single-use hechtsets en Kocher-klemmen aan te kopen, kan worden gekozen voor een duurzamer alternatief door deze te vervangen door herbruikbare varianten ([voorbeeld ZAS](#)).

B. Niet-hernieuwbare virgin¹ input reduceren

Kiezen voor materialen met een lage milieu-impact, zoals gerecycleerde kunststof in ziekenhuismeubilair of biogebaseerde² materialen in wegwerpartikelen zoals schorten en handschoenen. Ook is het belangrijk dat medische apparatuur en meubels ontworpen zijn

¹ Virgin materialen zijn materialen die nooit eerder gebruikt of verwerkt werden.

² Biobased materialen zijn materialen die afkomstig zijn uit de levende natuur. Dit zijn grondstoffen uit veeteelt, tuin-, land- en bosbouw.

voor eenvoudige demontage, zodat bijvoorbeeld metalen onderdelen uit ziekenhuisbedden of plastic componenten uit infuuspompen makkelijk hergebruikt of gerecycleerd kunnen worden. Verder kan er gestuurd worden op transparantie bij leveranciers, met duidelijke informatie over het aandeel gerecycleerd, biogebaseerd en nieuw materiaal, en kan de voorkeur gaan naar producten met een hoog percentage gerecycleerde content, zoals papier of verpakkingen.

C. Gebruiksduur verlengen

Het duurzaam huren en onderhouden van linnen en werkkledij voor zorgverleners ([voorbeeld Reduce en Reuse](#), [voorbeeld reCURE](#), [voorbeeld ZORG Leuven](#)), schoonmakers en andere medewerkers verlengt de gebruiksduur van de materialen. Door modulair te ontwerpen kan medische apparatuur langer meegaan, bijvoorbeeld door alleen het beeldscherm van een monitor te vervangen in plaats van het volledige toestel. Ook het ontwerpen voor eenvoudige demontage zorgt ervoor dat onderdelen zoals metalen frames of kunststof panelen aan het einde van hun levensduur gemakkelijk kunnen worden hergebruikt of gerecycleerd. Daarnaast helpen langere garanties en duidelijke contractuele afspraken rond onderhoud en herstel om toestellen, zoals beademingsapparaten of sterilisatoren, langer in goede staat te houden. Upgradebare en goed herstelbare producten, zoals software-updates voor scanners of vervangbare batterijen in mobiele apparatuur, kunnen vermijden dat zorginstellingen telkens volledig nieuwe producten moeten aanschaffen.

D. Potentieel hergebruik van product of component maximaliseren

Medische apparatuur kan bijvoorbeeld modulair en demontabel worden ontworpen, zodat onderdelen zoals batterijen of schermen apart vervangen of gerecycleerd kunnen worden in plaats van het volledige toestel weg te gooien. Daarnaast kunnen gestandaardiseerde componenten en contracten met leveranciers voor terugname en refurbishing, bijvoorbeeld bij ziekenhuisbedden of infuuspompen, het hergebruik stimuleren en circulaire modellen zoals huurmodellen mogelijk maken.

E. Potentieel hergebruik van materiaal maximaliseren - recycleerbaarheid

Zorginstellingen kunnen leveranciers vragen om duidelijk inzicht te geven in de gebruikte materialen, bijvoorbeeld door kunststof onderdelen te markeren met het type plastic, zodat ze eenvoudiger hergebruikt en gerecycleerd kunnen worden. Daarnaast kunnen contracten voor terugname en circulaire modellen zoals leasing of refurbishing ervoor zorgen dat medische apparatuur na gebruik veilig wordt teruggenomen, opnieuw ingezet of gerecycleerd, terwijl het vermijden van toxische stoffen de veiligheid en circulariteit verder versterkt.

Dialogoog met de markt

Bij circulair aankopen verandert de relatie met leveranciers. Het is belangrijk om in dialoog te gaan met de markt om de mogelijkheden en beperkingen van circulaire oplossingen te verkennen. Dit kan helpen om innovatieve oplossingen te vinden die passen bij de circulaire ambities van je organisatie. Formuleer functionele specificaties in plaats van details voor specifieke producten of diensten. Vraag bijvoorbeeld naar “medische toestellen die ontworpen zijn voor hergebruik, revisie of modulair onderhoud” in plaats van enkel te focussen op aankoop van nieuwe toestellen. Praat met de interne klant of gebruiker om erachter te komen

wat hij werkelijk nodig heeft en verzeker hem dat aan die behoeften zal worden voldaan. Laat leveranciers innovatieve suggesties doen, zoals het leveren van opgevouwen kleding in plaats van aan een kapstok. Overweeg gezamenlijke transporten in plaats van aparte karren voor elke afdeling.

Specificeren en gunnen

Hoe kunnen we onze circulaire wensen en noden vertalen in het bestek? Het is belangrijk om duidelijke specificaties op te stellen die de circulaire ambities weerspiegelen.

Voer bij elke aankoop een duurzaamheidstoets uit om inzicht te krijgen in de uitdagingen en de fase (technische vereisten, selectiecriteria, gunningscriteria). Dit kan bijvoorbeeld door eisen te stellen aan de herbruikbaarheid, refurbishing, of het minimale gebruik van materialen. Laat je inspireren door de [MVOO-criteriatool](#) en de [Europese GPP criteria](#).

Functioneel beschrijven in bestekken kan innovatie vanuit de leverancier bevorderen doordat het minder strikt is. Het wordt afgeraden om bestekken één-op-één te kopiëren, omdat elk dossier maatwerk vraagt en aangepaste specificaties nodig heeft. Bij het raadplegen van voorbeeldbestekken wordt aangeraden om het bestek én het verslag van de controle van het bestek op te vragen.

Gebruik en uitvoering

Circulariteit berust op gebruik. Het is cruciaal om tijdens het gebruik van producten circulaire principes toe te passen. Veel circulaire impact wordt gemaakt tijdens en na levering. Contractbeheer, vaak apart van aankoop, vereist samenwerking tussen aankopers en contractmanagers voor effectieve circulariteit. Interne medewerkers en leveranciers moeten samen groeien. Stel duidelijke procedures op voor onderhoud, reparatie en verwijdering, en communiceer deze aan interne klanten. Werk nauw samen met leveranciers en beloon goede prestaties. Wijzig eigenaarschap en verantwoordelijkheid in de contractbeheerfase. Zorg voor een grondige overdracht van aankoper naar contractbeheerder. **Volg de circulariteitseisen op en maak jaarlijkse checklists voor contracten en naleving.**

- Het opstellen van partnerschappen met leveranciers is essentieel. Bevraag regelmatig je leveranciers om hen te stimuleren hun aanbod te verbeteren en onderneem de nodige stappen wanneer zaken niet in orde zijn, conform de wetgeving overheidsopdrachten.
- Leveranciersmanagement houdt in dat leveranciers actief betrokken worden bij het verduurzamen van de organisatie. Het is cruciaal om duidelijkheid te scheppen over wie verantwoordelijk is voor het opvolgen van deze samenwerking, vooral wanneer de aankoopafdeling en facilitaire diensten gescheiden zijn. Een goede strategie is om zowel de aankoop- als de facility-verantwoordelijkheden onder te brengen bij dezelfde dienst.

Einde gebruik

Bij het einde van de gebruiksfase is het belangrijk om te kijken naar de mogelijkheden voor hergebruik, refurbishen, of upgraden van de producten. Dit kan helpen om de levensduur van de producten te verlengen en de ecologische voetafdruk te verkleinen. Bij huur- en leasecontracten ligt de verantwoordelijkheid voor hergebruik, refurbishment of upgrading van producten bij de opdrachtnemer. Vraag in dat geval om transparantie over wat met producten gebeurt na het gebruik bij jouw organisatie.

Evalueren

Evalueer het circulaire aankoopproces regelmatig. Leer van ervaringen en voer verbeteringen door. Meet de circulaire impact en rapporteer deze. Houd jaarlijks een circulariteitsevaluatiedag. Controleer uw voortgang en deel ervaringen, inclusief contractbeheer. Beoordeel de bijdrage aan circulariteit en duurzaamheid, zoals klimaatverandering, biodiversiteit, vervuiling en sociale impact. Communiceer de impact en lessen binnen uw organisatie en leg uit hoe dit toekomstige aankopen beïnvloedt. Erken kleine verbeteringen en mislukkingen.

Valkuilen en fabels

Voor aankopers is het niet evident om steeds mee te zijn met de laatste trends. Zeker op het vlak van verduurzaming bestaan er naast kansen ook heel wat valkuilen. Wat op het eerste zicht 'duurzaam' of 'circulair' lijkt, kan in de praktijk een grote milieu-impact hebben. Om aankopers te ondersteunen in hun besluitvorming, lichten we hieronder enkele typische misverstanden en valkuilen toe.

Greenwashing door leveranciers

Steeds meer leveranciers gebruiken termen als "eco", "groen" of "circulair" om hun producten aantrekkelijker te maken. Vaak ontbreekt er echter een onderbouwde analyse of objectief bewijs van de werkelijke milieu-impact. Hierdoor dreigt men te investeren in oplossingen die minder duurzaam zijn dan voorgesteld.

Vraag als aankoper altijd objectieve bewijsstukken, zoals type I milieulabels (cfr. [ISO 14024](#), bv. [EU Ecolabel](#), [Nordic Swan](#)) of [levenscyclusanalyses \(LCA\)](#). De website [labelinfo.be](#) is hiervoor een handig platform. Wees kritisch voor vage claims zonder certificatie of meetbare gegevens.

Een te eenzijdige focus op aankoopprijs

Circulaire producten of diensten lijken soms duurder bij de aanschaf, maar kunnen op termijn goedkoper uitvallen door langere levensduur, lagere onderhoudskosten of een terugnamegarantie. Wanneer enkel de laagste aankoopprijs telt, vallen deze alternatieven vaak uit de boot, ook al bieden ze een betere prijs-kwaliteit en duurzaamheid op lange termijn.

Een concreet voorbeeld is het Ziekenhuis aan de Stroom (ZAS), dat in plaats van kleine chirurgische instrumenten zoals hechtsets en Kocher-klemmen als wegwerpmateriaal aan te kopen, kiest voor herbruikbare sets die extern worden gesteriliseerd. Hoewel de huurprijs op het eerste gezicht hoger lijkt, toont een levenscyclusanalyse dat deze optie goedkoper is dankzij lagere afvalverwerkingskosten en een langere gebruiksduur, én aanzienlijk milieuvriendelijker door minder CO₂-uitstoot.

Vraag leveranciers daarom om een transparante kostenschatting over de volledige levensduur van een product of contract en voorzie in de evaluatie een weging voor duurzaamheid en circulariteit, naast prijs en kwaliteit. Betrek ook de technische dienst of gebruikers om inzicht te krijgen in onderhouds- en verbruikskosten.

Bio-afbreekbare verpakkingen

Bio-afbreekbare verpakkingen wekken vaak de indruk een duurzamere keuze te zijn dan plastic varianten. Toch is dat niet altijd zo. Deze verpakkingen breken enkel af onder specifieke, industriële composteeromstandigheden en belanden in de praktijk meestal bij het restafval. Daar worden ze niet gescheiden verwerkt. Een klassieke plastic verpakking kan in veel gevallen duurzamer zijn, omdat ze via de PMD-inzameling gerecycleerd wordt. [Meer informatie](#).

Laat je dus niet misleiden door de term “bio-afbreekbaar”, maar kijk vooral naar de reële verwerkingsmogelijkheden. Hoe neem je dit op in een bestek? Raadpleeg bv. de [voorbeeldcriteria voor verpakkingen uit de MVOO-criteriatool](#).

Let op met DEHP in PVC-producten

DEHP (di-ethylhexylftalaat) is een weekmaker die vaak voorkomt in medisch PVC, maar door REACH is geclassificeerd als een Zeer Zorgwekkende Stof. In de Europese Medical Device Regulation wordt het gebruik van DEHP en vergelijkbare stoffen sterk beperkt. Voor bepaalde kritische toepassingen, zoals bloedzakken, geldt er nog een tijdelijke uitzondering tot 1 juli 2030, omdat er nog geen volwaardige alternatieven zijn.

Dit betekent echter niet dat DEHP onmisbaar is in alle toepassingen. Integendeel: voor steeds meer producten zijn veilige alternatieven beschikbaar. Kies daarom waar mogelijk bewust voor DEHP-vrije producten. Dat bevordert niet alleen de circulaire economie, maar verhoogt ook de patiëntveiligheid. Vraag er expliciet naar bij leveranciers en geef de voorkeur aan alternatieve weekmakers wanneer dit kan. [Meer info](#).

Hulpbronnen

Meer informatie en inspiratie vind je in de [leerhub](#) van Vlaanderen Circulair en op de website circulairaankopen.be.

[Leidraad voor sociale clausules in overheidsopdrachten](#) in België.

[FIDO Gids voor Duurzame aankopen](#)

[MVOO-criteriatool](#)

De [7Reflex](#) is een flexibele leidraad die mensen en organisaties in de Taborgroep helpt bij het duurzaam omgaan met materialen, middelen en verbruik.

[Leidraad transformatie circulaire aankoop](#): deze [handleiding](#) is specifiek geschreven voor aankopers en gerelateerde functies. Het biedt een algemene introductie op het gebied van circulair aankopen. Het begeleidt je naar de vele beschikbare bronnen en helpt je bij het bepalen welke relevant zijn voor jouw specifieke situatie.

